BAZYLIKA MORSKA W GDYNI

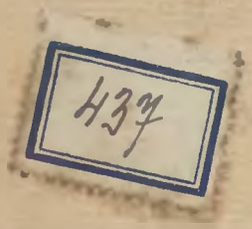

1 9 3 4

TOWARZYSTWO BUDOWY RZYM. KAT. BAZYLIKI MORSKIEJ W GDYNI

BAZYLIKA MORSKA
W GDYNI

BIBLIOTEKA GODNICTWA
W KRAKOWIE
437

Biblioteka
Uniwersytetu Gdańskiego
1100711445

X 3B

III 64002

4538. Drukarnia Gospodarcza, Warszawa, Wspólna 54. Tel. 8-84-12.

60,-

I K 465/19/72

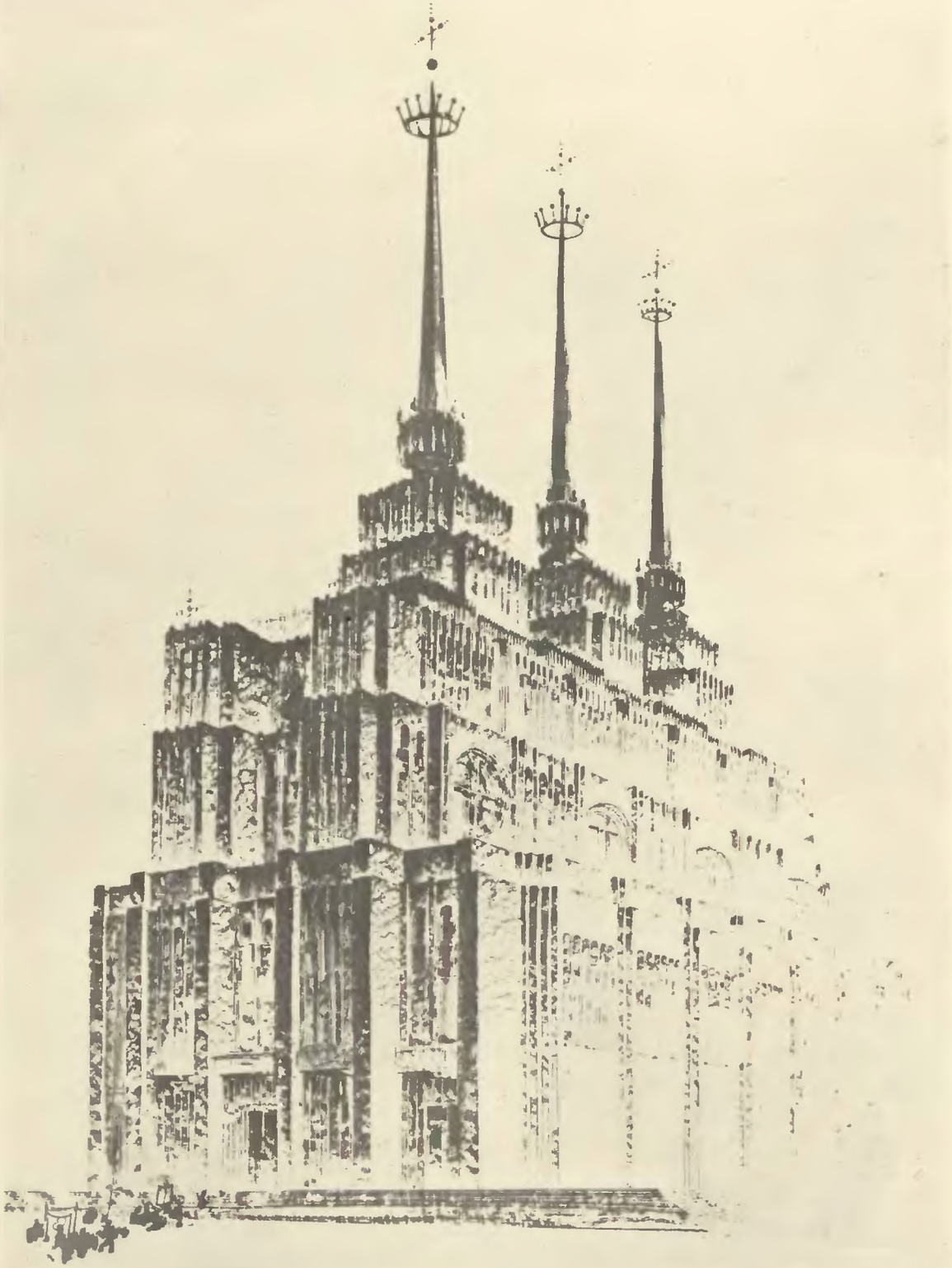

BAZYLIKA MORSKA W GDYNI

PROJEKT PROF. ARCH. BOHDANA PNIEWSKIEGO

TOWARZYSTWO BUDOWY RZYM.-KAT. BAZYLIKI MORSKIEJ W GDYNI, JAKO POMNIKA ODZYSKANIA MORZA.

I. POWSTANIE MYŚLI WYBUDOWANIA BAZYLIKI.

Myśl wybudowania w wybitnem miejscu na wybrzeżu polskiem, a więc w Gdyni, kościoła — Bazyliki o znaczeniu ogólno-narodowem powstała już kilkanaście lat temu, równocześnie prawie z decyzją powziętą przez czynniki miarodajne, w kwestji budowy samodzielnego portu polskiego.

Spostrzeżono mianowicie, że mały, ale bardzo już wtedy popularny w społeczeństwie, kościołek przy ul. Świętojańskiej, nie może być odpowiednikiem potrzeb religijnych, mającego powstać wielkiego ośrodka handlowego i rozpoczętej pracy o znaczeniu państwowem.

Myśl ta, aczkolwiek uznana za słuszną, nie mogła być natychmiast zrealizowaną. Dopiero w r. 1930 poczyniono pierwsze kroki zmierzające do budowy Bazyliki, a mianowicie, rozpisano konkurs na projekt architektoniczny.

Utworzone w r. 1932 Towarzystwo Budowy Bazyliki Morskiej wobec zmienionych warunków (głównie terenowych) i rozwinięcia programu budowy, nie mogło oprzeć się na wynikach pierwszego konkursu i rozpisało w roku bieżącym nowy konkurs, z którego zwycięsko wyszła praca inż. arch. Bohdana Pniewskiego z Warszawy.

II. IDEOLOGJA BAZYLIKI.

Kościół, który Towarzystwo Budowy Bazyliki ma zamiar wybudować w Gdyni na Kamiennej Górze, musi być wyrazicielem wierzeń i myśli ludzi, którzy tu przybyli aby prowadzić wielkie dzieło rózbudowy na wybrzeżu.

Podobnie jak Gdynię buduje cały naród, tak i Bazylika winna być dziełem całego społeczeństwa polskiego.

Gdynia nie może być wyłącznie portem handlowym wraz z portem wojennym. Na tych fundamentach na których opiera się i z których wyrasta życie gospodarcze Gdyni, musi rozkwitnąć wielki kwiat kultury polskiej. Gdynia musi się stać ośrodkiem tej kultury na wybrzeżu. Głęboko zakorzeniony język, zwyczaje i tradycje polskie, nie mniej silnie zwiążą tę ziemię z macierzą, od umocnień fortyfikacyjnych.

Jest rzeczą wiadomą, że do istotnych cech kultury polskiej należy szeroko rozpowszechniony i ciągle żywy kult religijny. Bez obpowiedniego wyrazu dla tego kultu, Gdynia nie mogłaby być miastem, właściwie reprezentującem naród polski.

Poświęcając jednak swoje dzieła kultowi religijnemu, człowiek wiąże je zazwyczaj ze swojemi przeżyciami ziemskiemi. Jaki jest najbardziej ważny wypadek ostatniej doby dla naszego narodu, jak nie odzyskanie niepodległości, zjednoczenia wszystkich ziem i odzyskanie morza. Mająca powstać świątynia musi być związana stanowczo z temi właśnie momentami. Musi to być pomnik wyraźnie poświęcony temu epokowemu przełomowi historycznemu.

Jest zupełnie słuszne, że pomnik niepodległości i zjednoczenia ziem i wód polskich powstanie w Gdyni. Niema bowiem innej miejscowości w Polsce gdzieby ta doniosła zmiana polityczna wywarła bardziej bezpośredni i widoczny wpływ niż tutaj, gdzie wszystko buduje się na nowo w zawrotnem tempie.

III. PROJEKT BAZYLIKI.

Projekt inż. arch. Pniewskiego doskonale wyraża powziętą, przez Tow. Budowy Bazyliki Morskiej, ideę dzięki formom odpowiadającym ściśle kultowi i tradycjom religijnym a zarazem dzięki swej wybitnej monumentalności oraz symbolice trzech wież, wyrastających na wspólnej nawie, a mających oznaczać połączone trzy zabory.

Projekt ten nietylko odpowiada intencjom Towarzystwa, ale z punktu widzenia architektonicznego stanowi świetne rozwiązanie zagadnienia kościoła nowoczesnego, pod względem form i konstrukcyj, a zarazem niezrywającego z tradycjami budownictwa kościelnego, stosownie do orzeczenia Sądu Konkursowego, który z całą pewnością można uważać za najbardziej poważnego i kompetentnego wyraziciela fachowej opinji polskiej. W projekcie tym ujęcie mas i sylwety Świątyni stoi na wysokim poziomie artystycznym.

Autor zdając sobie sprawę z faktu jak bardzo budowla usytuowana na wzgórzu będzie widoczną ze wszystkich stron z dużej odległości a zwłaszcza od strony morza, zagadnienie sylwety postawił na jedynym z pierwszych miejsc w swojej kompozycji, przewidując, że jako charakterystyczny szczegół w sylwecie miasta, Bazylika będzie odróżniała Gdynię od innych portów, może stać się niejako symbolem niemal herbem Gdyni. (Gdynia — 3 wieże).

Kościół dominujący nad poziomem morza o 115 m. wraz ze swemi trzema wieżami będzie bardziej silnym i wyraźnym akcentem niż jakikolwiek inny pomnik.

Bazylika poza swoim celem służenia kultowi posiada wszystkie cechy pomnika: jest bardzo zwarta, jednolita w kompozycji i monumentalna, jest usytuowana w niezwyle charakterystycznem miejscu miasta — mianowicie na szczycie Kamiennej Góry; jest doskonale widoczna ze wszystkich stron a przedewszystkiem od strony morza; posiada niezwykle charakterystyczne nigdy nie spotykane formy o cechach wybitnie indywidualnych. Jest przytem arcydziełem architektury.

Stojący przy kościele obelisk z tablicami i napisami będzie wyjaśniał intencję budowy oraz źródła zebranych ofiar.

Według przekonania naszego Towarzystwa Bazylika Morska będzie zjawiskiem tak niezwykłem i potężnem pod względem artystycznem, że stanie się nawet momentem atrakcyjnym dla turystyki.

IV. PRZYBLIŻONE KOSZTY BUDOWY.

Całkowitą pracę wybudowania Bazyliki Towarzystwo rozbija na kilka etapów. Na każdym z tych etapów budowa może być przerwana w razie konieczności, przyczem już po wykonaniu I etapu świątynia spełniałaby (chociaż mniej świetnie) rolę pomnika i ośrodka uroczystości morskich, mianowicie:

I etap.	Wybudowanie kościoła w konstrukcji żelbetowej i pokrycie dachem. Koszt wykonania około	zł. 780.000.—
II etap.	Wykonanie murów zewnętrznych	zł. 220.000.—
III etap.	Licowanie ścian zewnętrznych budynku.	zł. 400.000.—
IV etap.	Otoczenie Bazyliki: roboty ziemne, schody i place . . .	zł. 600.000.—
V etap.	Licowanie ścian wewnątrz i urządzenie instalacyj . . .	zł. 800.000.—
VI etap.	Posadzki, witraże, sprzęty liturgiczne	zł. 100.000.—

Koszty budowy całości wynoszą według powyższego pobieżnego zestawienia zł. 3.500.000,—. Jest to oczywiście suma orjentacyjna, szczególnie że sposób wykończenia może być bardzo rozmaity oraz powinien być dostosowany do możliwości.

V. REALIZACJA BUDOWY.

Towarzystwo Budowy Bazyliki Morskiej od początku swego istnienia zebrało na fundusz budowy z dobrowolnych składek około zł. 42.000,—, która to suma została prawie całkowicie rozchodowana na koszty związane z pracami przygotowawczemi i zdobyciem projektu Świątyni. Pieniądze te zostały zebrane przeważnie drogą jednej tylko imprezy, mianowicie przez rozesłanie list składkowych. Przeważna część składek były to sumy drobne — groszowe.

Obierając ten sposób zbiórek Towarzystwo Budowy Bazyliki miało na celu pozyskanie możliwie wielkiej popularności dla podjętej idei, co można powiedzieć, zostało w zupełności osiągnięte. Liczba ofiarodawców w przybliżeniu wynosi 30.000. Obecnie Towarzystwo zamierza uruchomić szereg nowych imprez, przedewszystkiem opodatkowanie się przyjezdnych w Gdyni, która to sprawa jest w organizacji, następnie zbieranie za pomocą puszek i t. p.

Towarzystwo nie wątpi, że pozyskawszy tak ważny atut propagandowy jak doskonały projekt architektoniczny oraz rozszerzywszy propagandę na warstwy zamożniejsze oraz na kolonje polskie, leżące poza macierzą, zdoła powiększyć znacznie napływ ofiar do tego stopnia, że mogą one osiągnąć sumę paruset tysięcy złotych rocznie.

Towarzystwo B. B. M. jest zdecydowane przystąpić do budowy, nie czekając na zebranie pełnego funduszu potrzebnego do budowy, tak jak to się przeważnie dzieje, przy budowie kościołów budowanych ze składek. Rozpoczęta budowa jest najlepszym dowodem zużytkowania zebranych pieniędzy, a przytem jest ciągłym apelem skierowanym do społeczeństwa o poparcie zapoczątkowanej pracy. Wstępne roboty ziemne zostaną rozpoczęte zapewne już z wiosną roku przyszłego, zaś zakładanie fundamentów pod budowę kościoła w czasie sezonu letniego.

VI. KONKLUZJE.

Jak z powyższego zestawienia wynika, Towarzystwo B. B. M. przy najbardziej sprzyjających warunkach może wykonać pierwsze etapy podjętego zadania własnemi siłami.

Czasokres budowy mógłby być wybitnie skrócony w razie przyznania Towarzystwu większego subsydjum. W tym wypadku Towarzystwo, w zależności od wysokości takiego subsydjum, mogłoby zobowiązać się do wykonania pewnych robót w określonym czasie.

Towarzystwo nasze jeszcze raz zaznacza, że Bazylika ma być Pomnikiem o znaczeniu ogólno-narodowem i że ma ona stworzyć ramy na tło dla świąt narodowych. Świątynia o takiem znaczeniu w Polsce musi należeć do obrządku rzymsko-katolickiego, ponieważ tego wyznania jest ogromna większość ludności w Państwie. Nie wątpimy jednak, że w uroczystościach, które będą się odbywały u stóp Bazyliki a nawet w jej murach, będą nieraz gościli obywatele Polski innych wyznań i dlatego Towarzystwo B. B. M. uważałoby za zupełnie naturalne, gdyby na rzecz budowy wpłynęły również fundusze i od obywateli polskich nie katolików, co zresztą dzieje się już obecnie, ponieważ ofiary takie wpływają. Rzecz ta zostałaby w odpowiedni sposób zadokumentowana na specjalnym obelisku stojącym obok Bazyliki-Pomnika.

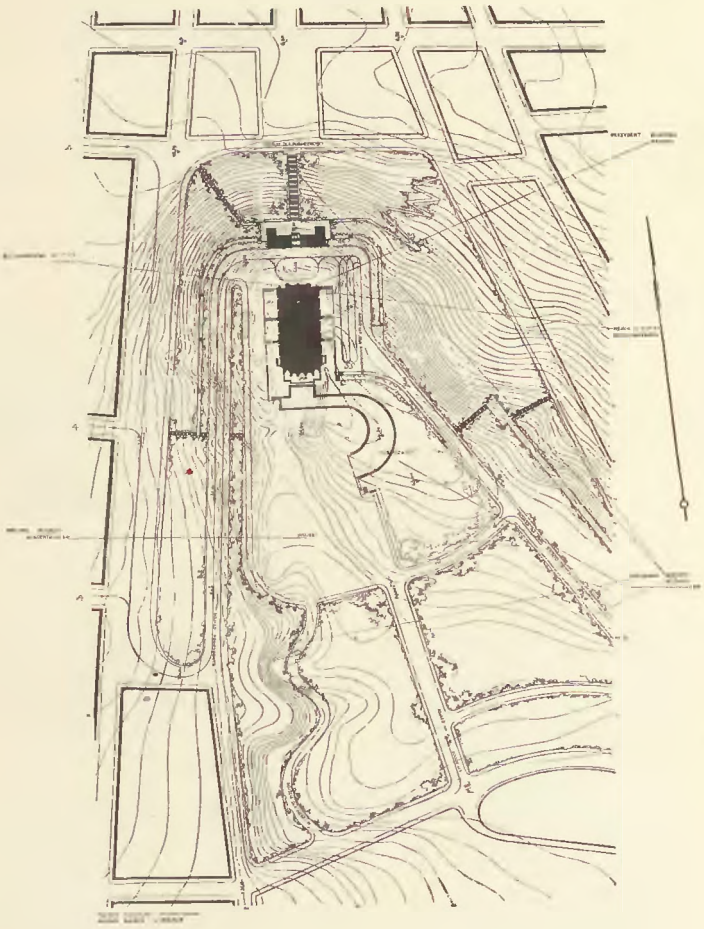

SYTUACJA

1 : 600

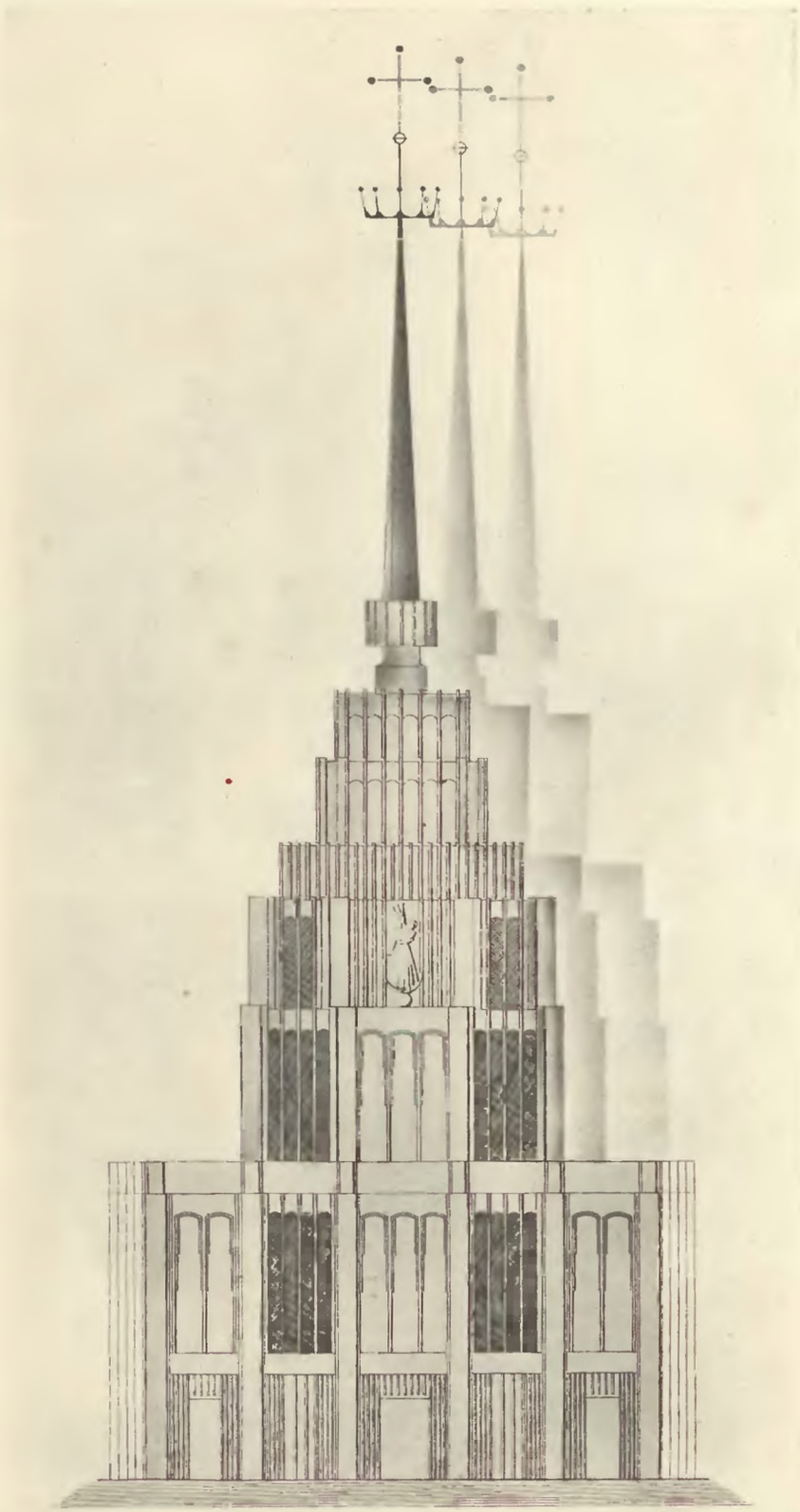

ELEWACJA PRZEDNIA

1 : 400

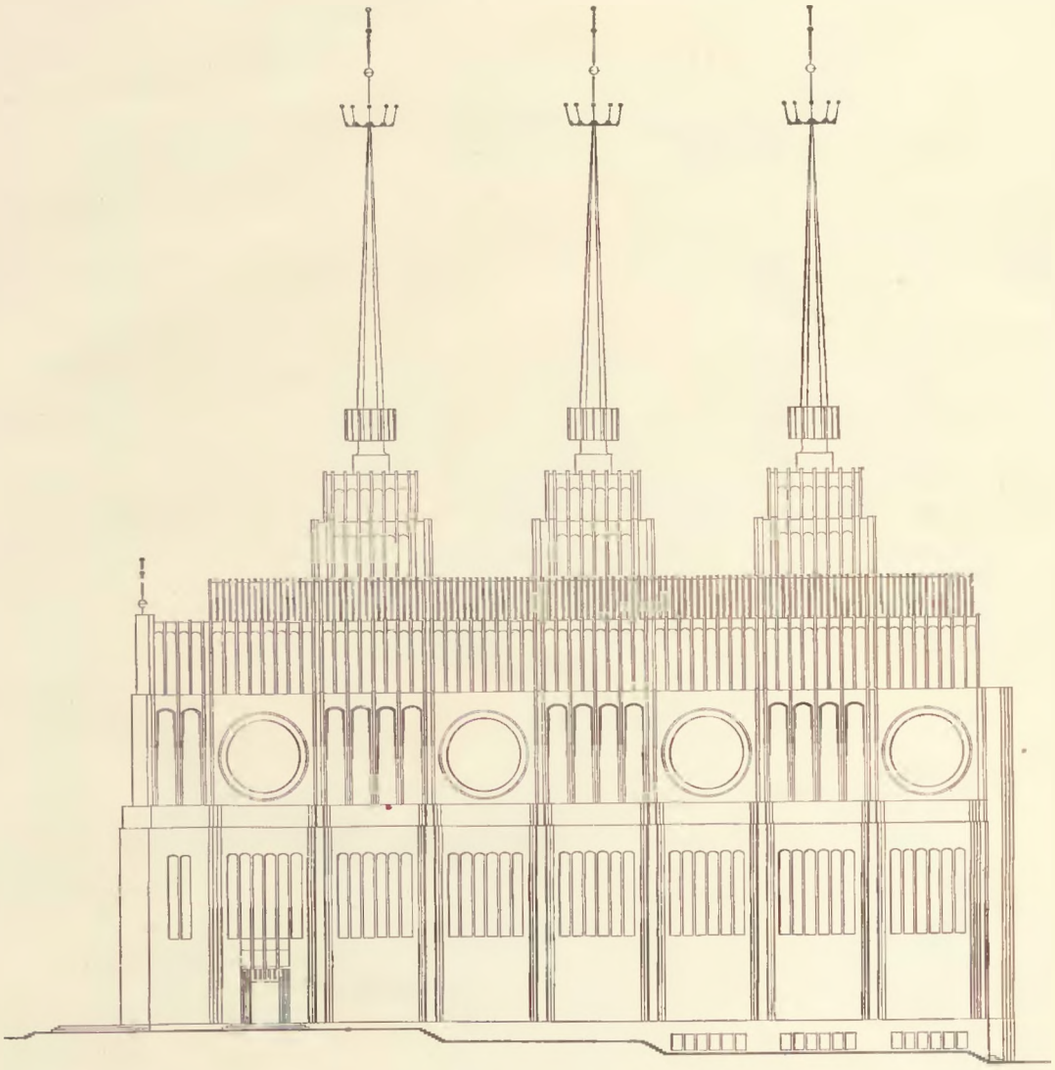

ELEWACJA BOCZNA

1 : 600

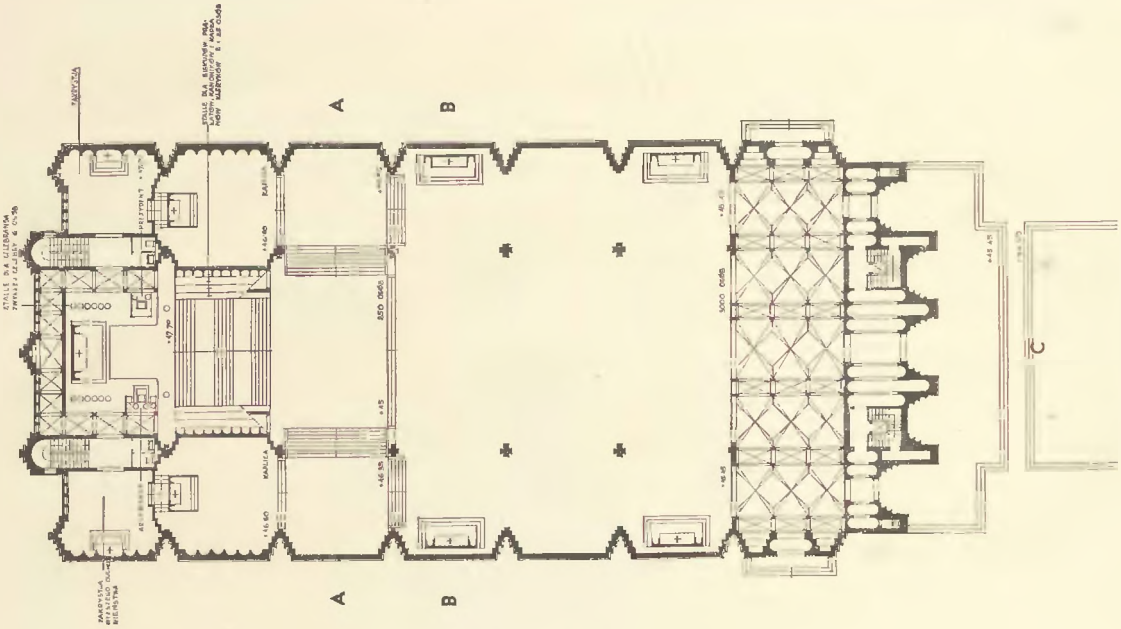

RZUT PRZYZIEMIA

1 : 600

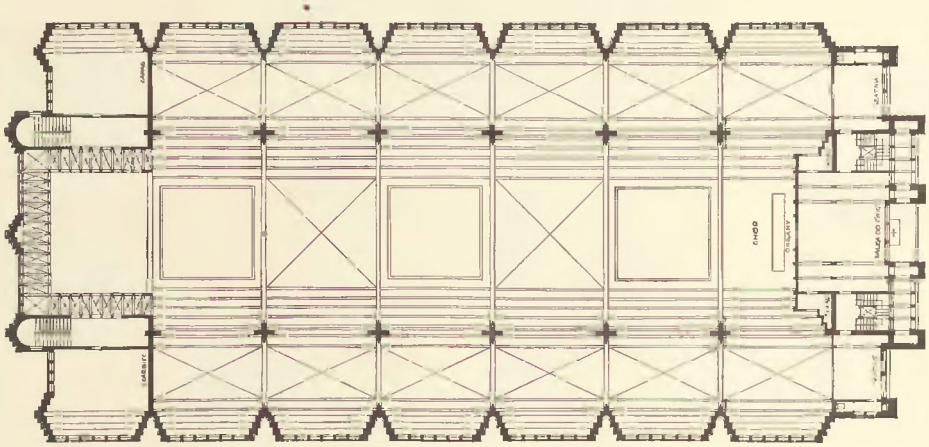

RZUT NA POZIOMIE CHÓRU

1 : 600

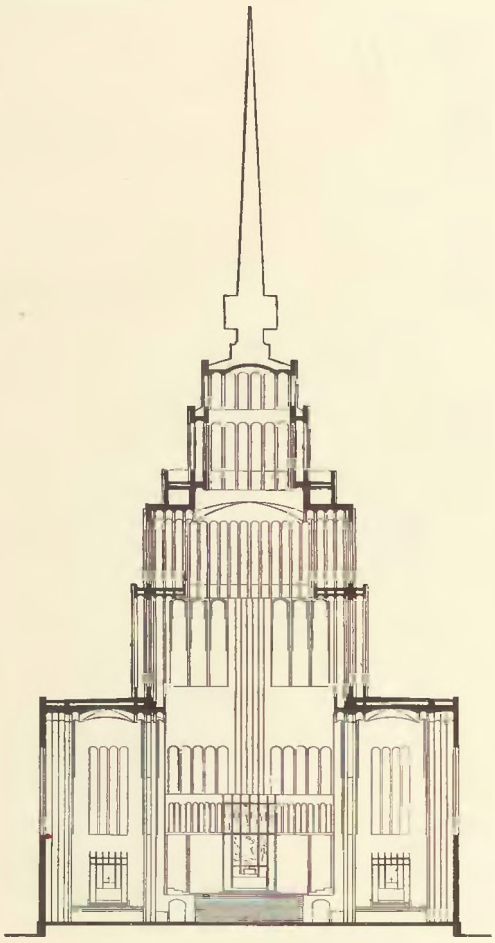

PRZEKRÓJ POPRZECZNY

1 : 600

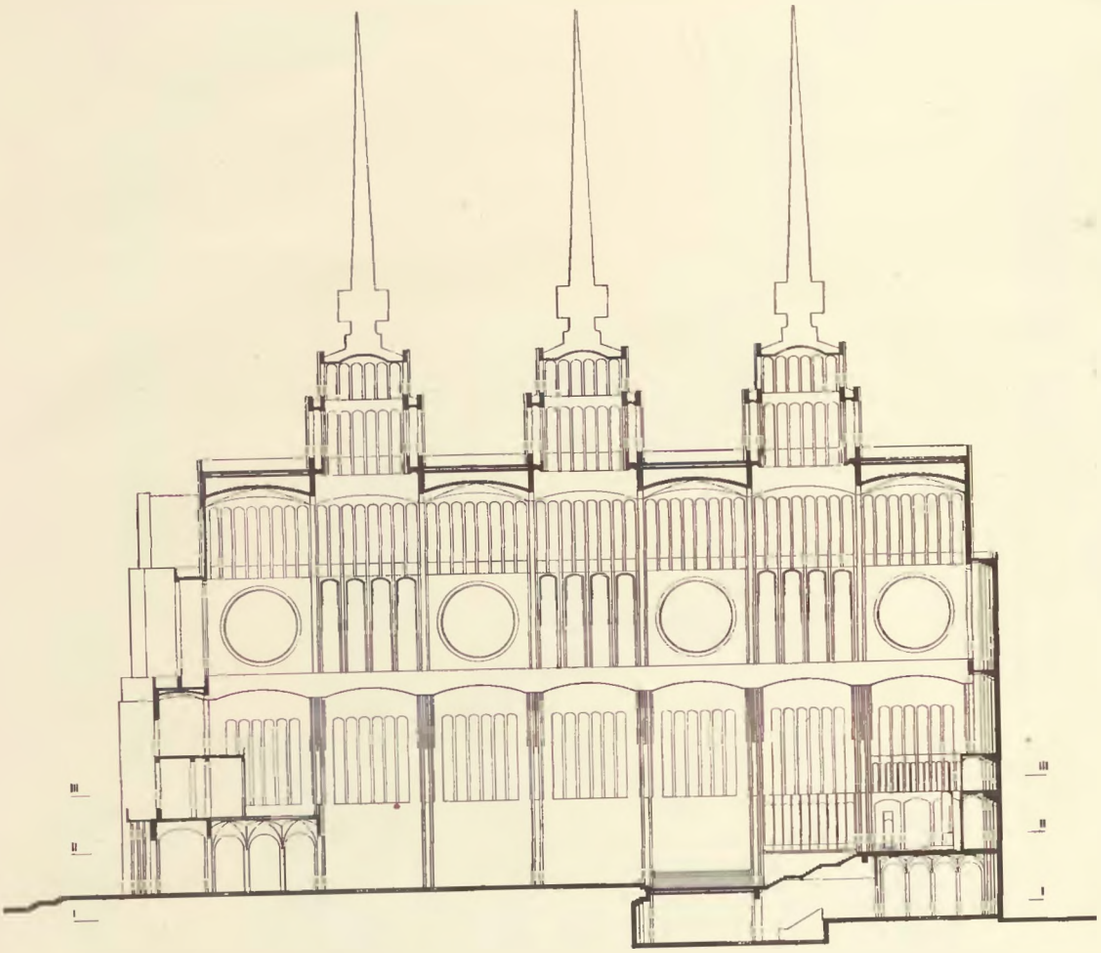

PRZEKRÓJ PODŁUŻNY

1 : 600

WNĘTRZE

OPIS PROJEKTU

I. Sytuacja dojść, dojazdów i rozbicie komunikacji są uwidocznione na planie sytuacyjnym. Kościół zaprojektowano na najwyższem północnem wzniesieniu wzgórza, orjentując Świątynię zgodnie z ukształtowaniem terenu osią wzdłużną z południa na północ, równolegle do wybrzeża. Daje to najkorzystniejsze związanie sylwetki Kościoła z sylwetą wzgórza, zarówno od strony morza jak i miasta i umożliwia maksymalne wykorzystanie naturalnej powierzchni wzgórza i najwłaściwsze usytuowanie placów dla publiczności i wojska. Różnica poziomów tych placów, a także placu przed plebanją, da się uzyskać przez zastosowanie minimalnych robót ziemnych. Przebieg dróg wjazdowych, zgodny z naturalnem ukształtowaniem wzgórza, zapewnia możliwie najmniejsze spadki i wygodny wjazd.

Ponieważ istniejący wjazd miasta jakgdyby rozmyślnie pominął istnienie w naturze wzgórza, na którem ma stać Kościół, zaprojektowane przez miasto ulice ogromnie utrudniają logiczne przeprowadzenie komunikacji przez wzgórze. Mimo to rozdział ruchu uwidoczniony na planie sytuacyjnym zapewnia dostateczną ilość ulic wjazdowych, zarówno przy ruchu normalnym jak i na czas uroczystości.

Co się tyczy otoczenia Kościoła, to należałoby zachować w planowaniu zieleni jaknajwięcej istniejącego ukształtowania wzgórza. Projekt nie przewiduje innej architektury poza Świątynią. Plac ma 2 wysokości a) niższą dla wojska b) wyższą dla publiczności, z części wyższej widok na kościół port i morze.

II. Kościół. Aby odróżnić sylwetkę Gdyni od innych miast portowych położono nacisk na charakterystyczną sylwetę dominującą nad miastem.

Na 3-nawowym planie o przekroju bazylikowym zaprojektowano 3 równe wieże. Jedną nad chórem, drugą nad częścią środkową Świątyni, trzecią nad Prezbiterjum. Trzy wieże nadają specjalną sylwetkę wzgórzu, przy wysokości Kościoła plus minus 70 m i wzgórza 45 m, łącznie 115 m. od poziomu morza.

Kościół stoi bokiem do morza skąd są 3 wieże widoczne (na 3-ch wieżach można umieścić herby: Królestwa, Poznańskiego i Galicji. W stosunku do osi placu północnego, leżącego u podnóża wzgórza, zaprojektowany Kościół jest postawiony pod małym kątem, aby sylweta była taka jaka jest uwidoczniona na elewacji wejściowej.

Kościół 3-nawowy bazylikowy, w konstrukcji żelbetowej, licowany klinkierem, lub piaskowcem co przy zmniejszonej kubaturze wydaje się możliwe do zrealizowania w granicach 3.000.000 zł. z kosztów preliminowanych.

Między dwoma występami na elewacji wejściowej umieszczono figurę Matki Boskiej — Gwiazdy Morza. Nad wejściem Głównem ołtarz na wysokości 9.5 m od poziomu placu.

Przekrój oparty na konstrukcji 3-ch ram ciągłych daje b. proste rozwiązanie konstrukcyjne. Słupy przy podstawie o przekroju mniejszym, a więc daje największe wyzyskanie powierzchni, w górze ukształtowane plastycznie (patrz przekrój) zmniejszają przekroje naw głównych i bocznych.

Kościół całkowicie otwarty: z prezbiterjum otoczonem dwoma kaplicami i dwoma zakrystjami. Korzystając ze spadku naturalnego i podniesienia prezbiterjum oraz kaplic zaprojektowano pod niemi w części dolnej kościoła westibul (kaplica dla chrztów i ślubów), przez którą w czasie uroczystości wchodził Pan Prezydent, Rząd i Delegacja (250 osób). Dwie klatki schodowe z dwóch przedsionków prowadzą na poziom prezbiterjum do zakrystji dla Duchowieństwa. Przez te westibule w czasie wolnym od obrzędów religijnych jest dojście do sali parafjalnej. Kaplica pogrzebowa ma dostęp z ulicy względnie z placu SS z poziomu plus 42 metry.

Pan Prezydent ze świtą, Duchowieństwo, Rząd oraz 250 osób reprezentacji dojeżdżają ulicami A. A. A. i wchodzą od strony absydy, publiczność 3.000 osób wchodzi od strony placu, dostając się na poziomy P. P. bądź schodami bądź też dojazdami: A. A. A. i B. B. B. Wnętrze jasne, okna witrażowe, stalle i ołtarze w drzewie ciemnem.

Kubatura	Kościoła	62.380	mtr.	sześć.
„	Wieży	2.635	„	„
„	Plebanji	4.536	„	„

BIBLIOTEKA
Uniwersytecka
Gdańsk
III 64002